

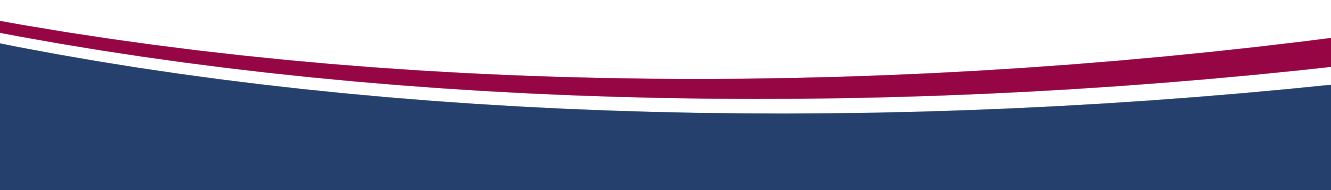
Pelastustoimen strategia 2025

Sisäasiainministeriön julkaisu
ISSN 1236-2840

Pelastustoimen strategia 2025, 8/2012
ISBN 978-952-491-731-5 (nid.)
ISBN 978-952-491-732-2 (PDF)

Kannen kuvat: Jyrki Vesa , Timo Hartikainen/Lehtikuva, E. Jämsä, Marja Airio/Lehtikuva

Pelastusylijohtajan esipuhe

Pelastustoimen yhteinen strategia-asiakirja julkaistiin vuonna 2007. Siihen kirjattiin, että strategia päivitetään kahden vuoden välein tai kun toimintaympäristön muutokset sitä muutoin edellyttävät.

Yhteiskunta ja sen osana pelastustoimen toimintaympäristö muuttuu nopeasti. Pelastustoimen strategiaa päivitettäessä toimintaympäristön muutosten analysoinnissa käytettiin apuna niin sanottua skenaariomallia. Pitkän aikavälin kehityksessä saattaa olla hyvinkin erilaisia vaihtoehtoja.

Pelastustoimella on monenlaisia haasteita, joihin on kyettävä vastaamaan nykyistä tehokkaammin ja taloudellisemmin. Julkiseen talouteen kohdistuu voimakkaita paineita. Valmisteilla oleva kuntauudistus vaikuttaa myös pelastustoimeen.

Tässä strategiassa määritellään ne painopisteet ja keskeiset toimintalinjat, joiden avulla pelastustoimi vastaa tulevaisuuden haasteisiin. Aiempiin strategiaan linjauksiin ei ole ollut tarpeen tehdä merkittäviä muutoksia. Tavoitteet edellyttävät toteutuakseen hyvää yhteistyötä sekä toimialan sisällä että sidosryhmien kanssa. Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston toiminta on osoittanut, että yhteistyöllä saavutetaan enemmän kuin erillisillä ponnisteluilla.

Pelastuslaitosten on jatkossa oltava laaja-alaisia turvallisuuden osajia, joilla on keskeinen rooli paikallisten turvallisuuspalvelujen tuottamisessa ja suunnittelussa. Onnettomuuksia ehkäistään tehokkaasti ennalta. Tavoitteena on, että onnettomuuksien ja vahinkojen määrä vähenee olennaisesti.

Osaavan ja motivoituneen henkilöstön merkitys korostuu. On pidettävä huolta siitä, että henkilöstöä on tehtäviin nähden riittävästi. Tärkeää on myös, että henkilöstö tuntee työnsä mielekkääksi ja hyvin organisoiduksi. Tutkimustoimintaa on kehitettävä siten, että se tukee toimialan päätöksentekoa ja kehittämistä. Tutkimustietoa on kyettävä hyödyntämään nykyistä paremmin.

Strategiatyön yhteydessä on valmisteltu arvio edellisen strategian toteutumisesta ja pelastustoimen tilasta. Arvio ja tiivistelmä toimintaympäristöanalyysin pohjana olevista skenaarioista julkaistaan verkossa samanaikaisesti tämän strategian kanssa.

Strategia on valmisteltu toimialan yhteistyönä. Viimeistely on tehty pelastustoimen johdon foorumin työvaliokunnassa ja sisäasiainministeriössä. Toivon, että kaikki pelastustoimen toimijat ottavat strategian huomioon oman toimintansa kehittämisessä.

Pentti Partanen

Sisällysluettelo

Pelastusylijohtajan esipuhe	3
1. Strategian tavoitteet	6
2. Toimintaympäristön muutokset – haasteita ja mahdollisuuksia	7
Globalisaatio, kansainvälisyys ja Euroopan unioni	7
Teknologian kehitys	8
Yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys	8
Yleinen mielipide ja kansalaisvaikuttaminen	10
Johtopäätökset ja haasteet	11
3. Pelastustoimen arvot, visio 2025 ja kriittiset menestystekijät	14
3.1. Pelastustoimen arvot	14
3.2. Pelastustoimen visio 2025	14
3.3. Kriittiset menestystekijät	14
4. Toiminnan painopisteet ja strategiset päämäärät 2025	16
1. Pelastuslaitosten tehtävät ja toimintamallit	16
2. Onnettomuuksien ehkäisy	16
3. Henkilöstön riittävyys ja motivaatio	17
4. Osaaminen ja tietopohja	17
5. Strategian toimeenpano ja toteutumisen seuranta	18

1. Strategian tavoitteet

Pelastustoimeen kohdistuu monenlaisia haasteita, jotka perustuvat toimintaympäristön ja lainsäädännön muutoksiin sekä kansalaisten odotuksiin. Pelastustoimen on muuttuvissa olosuhteissa ja talouden paineissa kyettävä hoitamaan tehtävänsä aiempaa tehokkaammin ja taloudellisemmin.

Pelastustoimen strategia 2025 tukee osaltaan pelastuslain sekä hallitusohjelman, yhteiskunnan turvallisuusstrategian, sisäisen turvallisuuden ohjelman ja sisäasiainministeriön hallinnonalan strategian toimeenpanoa.

Strategiassa määritellään ne painopisteet ja keskeiset toimintalinjat, joiden avulla pelastustoimi vastaa tulevaisuuden haasteisiin. Tarkoituksena on, että strategia antaa yhteiset perusteet pelastustoimen tehtävistä huolehtivien viranomaisten, laitosten ja vapaaehtoisten järjestöjen toiminnan pitkäjänteiselle suunnittelulle ja kehittämiselle sekä siinä tarvittavalle yhteistyölle. Keskeisiä välineitä strategian toimeenpanossa ovat pelastustoimen tehtävistä vastaavien tahojen palvelutasopäätökset, toiminta- ja taloussuunnitelmat, talousarviot ja muut yksityiskohtaisemmat suunnitelmat.

Suuresta osasta tähän strategiaan sisältyvistä asioista on jo aiemmin tehty selvityksiä ja toimenpide-ehdotuksia. Hyvän tuloksen saamiseksi ne edellyttävät kuitenkin lähivuosina runsaasti jatkoselvityksiä sekä ehdotusten konkretisointia ja toimeenpanoa. Samanaikaisesti on jatkuvasti analysoitava toimintaympäristöä ja varauduttava pitkän aikavälin kehittämistoimiin.

Tämä strategia korvaa vuonna 2007 hyväksytyn Pelastustoimen strategia 2015:n. Strategia tarkistetaan hallituskausittain tai toimintaympäristön muutosten sitä muutoin edellyttäessä.

Kuva: Helsingin kaupungin pelastuslaitos

2. Toimintaympäristön muutokset – haasteita ja mahdollisuuksia

Globalisaatio, kansainvälisyys ja Euroopan unioni

Globalisaatiosta johtuen Suomen mahdollisuudet vaikuttaa, varsinkin taloutensa toimivuuteen, ovat vähentyneet. Tärkeimmät talouselämän toimijat ovat ylikansallisia ja monimutkaisissa riippuvuussuhteissa toisiinsa. Tämä on johtanut siihen, että yllättävät ja laajalle vaikuttavat ongelmat ovat lisääntyneet. Finanssimarkkinat reagoivat nopeasti ja voimakkaasti häiriöihin. Valtiot ja kansainväliset organisaatiot pyrkivät estämään häiriöitä erilaisin sääntely- ja valvontatoimin. Epävarmaa on, kuinka ne siinä onnistuvat.

Suomen turvallisuuteen liittyvät uhat ja mahdollisuudet kytkeytyvät globalisaation seurauksena kiinteästi kansainväliseen kehitykseen. Ilmastossa tapahtuvat muutokset lisäävät äärimmäisten sääilmiöiden ja niistä aiheutuvien luonnononnettomuuksien, kuten myrskytuhojen ja tulvien, riskiä. Etäälläkin tapahtuvat luonnonkatastrofit ja aseelliset konfliktit voivat johtaa vakaviin humanitaarisiin kriiseihin, joiden vaikutukset näkyvät erityisesti pakolaisten määrässä ja kriisialueiden avun tarpeessa. Suomenkin on varauduttava suuriin kansainvälistä apua edellyttäviin luonnon- ja muihin onnettomuuksiin. Niiden määrän kasvu saattaa lisätä myös kansainvälisiä pelastustoimen tehtäviä sekä pelastustoimelle asetettavia toimintakykyvaatimuksia. Hallitusohjelman mukaan Suomen kykyä osallistua kansainväliseen kriisinhallintaan vahvistetaan ja perusedellytykset osallistua pelastustoimen kansainväliseen avustustoimintaan turvataan varmistamalla henkilöstö- ja muiden voimavarojen riittävyys Kriisinhallintakeskuksessa.

Globaali turvallisuuspoliittinen tilanne jatkunee epävakana. Alueelliset konfliktit ja valtiorakenteissa tapahtuvat muutokset aiheuttavat merkittäviä turvallisuushkia. Suomen tulee hallitusohjelman mukaan jatkossakin huolehtia omasta uskottavasta puolustuksestaan ja osallistua kehittyvään eurooppalaiseen turvallisuus- ja puolustusyhteistyöhön sekä kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lähtökohtana on, että koko maata puolustetaan ja puolustusjärjestelmän perustana säilyy yleinen asevelvollisuus. Osana puolustusjärjestelyjä on varauduttava myös väestön suojaamiseen ja siviiliyhteiskunnan toiminnan turvaamiseen. Toisaalta hallitusohjelmaan on myös kirjattu, että mahdollisuudet luopua väestönsuojien rakentamisvelvollisuudesta selvitetään.

Euroopan unionin merkitys siviilikriisinhallinnassa ja kansainvälisessä pelastustoiminnassa kasvaa. Unionin päätökset ja valmiusjärjestelyt asettavat vaatimuksia myös Suomen pelastustoimelle.

Lisääntyvä kansainvälinen yhteistyö on pelastustoimelle mahdollisuus, jota on tarpeen hyödyntää. Muiden maiden järjestelmistä ja kokemuksista saadaan oppia. Yhteisillä tutkimushankkeilla voidaan saada kustannussäästöjä sekä tuloksia, jotka omin voimin eivät olisi mahdollisia. Osallistuminen kansainvälisiin operaatioihin antaa arvokasta kokemusta. Erityisesti naapurimaiden kanssa tehtävä yhteistyö antaa mahdollisuuksia myös voimavarojen yhteiskäyttöön.

Teknologian kehitys

Teknologinen kehitys ja uuden teknologian tehokas hyödyntäminen mahdollistavat osaltaan tuottavuuden nostamisen. Toisaalta lisääntyvä riippuvuus laajoista ja monimutkaisista tieto- ja muista teknisistä järjestelmistä lisää yhteiskunnan haavoittuvuutta. Tietojärjestelmiä ja esimerkiksi energianjakelua koskevat vakavat häiriöt voivat vaarantaa yhteiskunnan toimivuutta ja väestön turvallisuutta.

Teknologiaa hyödyntämällä voidaan lisätä turvallisuutta. Esimerkiksi automaattiset valvonta- ja hälytysjärjestelmät sekä sammutuslaitteistot parantavat mahdollisuuksia onnettomuuksien ennalta ehkäisemiseen ja niiden vaikutusten rajoittamiseen. Teknologia tuo myös uusia mahdollisuuksia kehittää pelastustoiminnassa tarvittavia välineitä. Teknologian kehitystä ja hyödyntämismahdollisuuksia on tarpeen seurata ja arvioida jatkuvasti. Esimerkiksi älyteknologia ja nanoteknologia voivat tuottaa pelastustointa hyödyttäviä sovellutuksia.

Viranomaisten toiminta perustuu yhä laajemmin tietojohitoiseen ohjausmalliin. Tietoa tehokkaasti keräämällä ja analysoimalla pystytään myös pelastustoimessa hoitamaan tehtävät ja kohdentamaan resurssit nykyistä tehokkaammin.

Yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys

Väestön ikärakenne muuttuu nopeasti eliniän pidentyessä ja syntyvyyden pysyessä alhaisena. Yksin asuvien vanhusten määrä lisääntyy, jolloin myös tulipalojen ja muiden kotiympäristössä tapahtuvien onnettomuuksien riski kasvaa.

Maahanmuutto vaikuttaa osaltaan väestörakenteeseen. Ulkomaalaisten ja ulkomaalaistaustaisten määrä kasvaa. Työvoiman maahanmuutolla voidaan lisätä työikäisten määrää, joka on alkanut vähentyä voimakkaasti vuoden 2010 jälkeen. Ikärakenteesta johtuen työikäinen väestö vähenee Suomessa muita länsimaita nopeammin. Maahanmuuttoon liittyvänä uhkana on, että maahamme voi muodostua suuria matalassa sosiaalisessa asemassa olevia muusta yhteiskunnasta eristäytyviä maahanmuuttajaryhmiä, joiden arvot poikkeavat olennaisesti kantaväestöstä.

Yhteiskunnassa korostuu yksilökeskeisyys. Aatteellisten yhteisöjen, sukulaisten, naapureiden sekä perinteisten arvojen ja normien merkitys on jatkuvasti vähentynyt. Osa ihmisistä hakee itselleen arvoja esimerkiksi ääriiliikkeistä ja internetin virtuaalimaailmasta.

Väestön keskittyminen kasvukeskuksiin asettaa haasteita turvallisuuspalveluille. Samanaikaisesti tulee varmistaa sekä kasvukeskusten että harvaan asuttujen alueiden palvelut. Hälytyspalvelujen nopea saatavuus on turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen kannalta keskeistä. Harvaan asutuilla alueilla palvelujen tuottaminen vaatii yhä enemmän yhteistyötä eri viranomaisten välillä ja järjestöjen kanssa. Sopimuspalokuntien toiminnan turvaaminen on pelastustoimen hälytystehtävien hoitamisen kannalta keskeistä. Hallitusohjelman mukaan koko maan kattavaa pelastustoimen järjestelmää kehitetään. Järjestelmän olennaisena osana ovat vapaaehtoiset ja sivutoimiseen henkilöstöön perustuvat sopimuspalokunnat. Palvelutaso vastaa koko maassa riskejä ja palvelujen kysyntää.

Ikääntyminen vaikuttaa myös sopimuspalokuntien ja vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintaan. Vapaaehtoisen toiminnan järjestäminen vaikeutuu tulevaisuudessa, jos maaseudulla ei enää asu riittävästi nuoria ihmisiä. Työelämän lisääntyvät vaatimukset ja muut vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet voivat vähentää osallistumista vapaaehtoiseen palokuntatoimintaan. Yksilökeskeisyys ja siihen liittyvä hyötyajattelu voivat myös olla haaste vapaaehtoisorganisaatioille.

Pelastustoimen päätoimisen henkilöstön keski-ikä kohoaa eläkeiän noustessa. Pelastuslaitosten ja -henkilöstön toimintakykyhankkeessa tehtyjen selvitysten mukaan pelastustoimen välttämätön toimintavalmius savusukellus-kykyineen on kuitenkin säilytettävissä. Ikääntyvän henkilöstön sijoittaminen heidän kuntoon vastaaviin tehtäviin on haaste pelastuslaitoksille.

Taloukasvu hidastuu Suomessa nopeasti ja kansantalous kohtaa lähivuosina merkittäviä haasteita. Julkishallintoon kohdistuu voimakkaita säästö- ja supistamispaineita jo kuluvalle hallituskaudella. Väestön ikääntymisestä johtuen sosiaali- ja terveystoimi vaatii lisää voimavaroja. Pelastus- ja muiden turvallisuusviranomaisten on hyvin vaikea ainakaan lisätä voimavarojaan.

Yhteiskunnan palveluja, myös turvallisuuspalveluja, yksityistetään ja ulkoistetaan jatkossakin. Joissakin asioissa tämä voi olla edullista. Turvallisuuspalveluja on kehitettävä toiminnallisina kokonaisuuksina eikä voimavara- ja organisaatio-lähtöisesti. Turvallisuuden ylläpitämistä tuleekin jatkossa tarkastella kumppanuuksina, joissa ovat mukana viranomaiset, järjestöt ja yksityiset yritykset.

Terveystaloustalainsäädännön kehitys vaikuttaa pelastustoimen tehtävien järjestämiseen. Sairaanhoidopiirin kuntayhtymä voi järjestää ensihoitopalvelun alueellaan tai osassa sitä hoitamalla toiminnan itse, järjestämällä ensihoitopalvelun yhteistoiminnassa alueen pelastustoimen tai toisen sairaanhoidopiirin kuntayhtymän kanssa taikka hankkimalla palvelun muulta palvelun tuottajalta.

Kilpailu työvoimasta lisääntyy. Pelastustoimi joutuu kilpailemaan ammattitaitoisesta työvoimasta muiden houkuttelevien ammattien kanssa. Pelastustoimen ammatteihin liittyvät mielikuvat vaikuttavat siihen, miten kilpailussa menestytään. Vastaavasti pelastustoimen vapaaehtoistyö joutuu kilpailemaan muiden harrastusmuotojen kanssa.

Hallitus on asettanut pelastustointa koskevia tavoitteita muun muassa valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa, yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa sekä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa. Pelastustoimella tulee hallitusohjelman mukaan olla valmius kansallisten kriisien ja suuronnettomuuksien tehokkaaseen ja laaja-alaiseen johtovastuuseen ja hoitoon, mutta myös nykyistä enemmän ennaltaehkäisyyn.

Yleinen mielipide ja kansalaisvaikuttaminen

Viime aikoina internetin ja sosiaalisen median merkitys on voimakkaasti lisääntynyt. Kehitys jatkuu edelleen. Ihmisten väliset kontaktit, tiedonvälitys ja mielipiteenmuodostus tapahtuvat lisääntyvässä määrin sosiaalisen median kautta. Pelastustoimen tulee olla mukana tässä kehityksessä. Sosiaalista mediaa on kyettävä hyödyntämään myös kriisiviestinnässä nykyistä tehokkaammin.

Käsitykset omasta ja yhteisön turvallisuuden tilasta muodostuvat objektiivisesta turvallisuudesta (esimerkiksi tilastollinen tieto onnettomuuksien määrästä ja syistä) sekä subjektiivisesta turvallisuudesta, joka kuvaa turvallisuuden tunnetta. Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat esimerkiksi uutisointi uhkista, rikoksista ja onnettomuuksista sekä ystävien ja tuttavien kanssa vaihdetut kokemukset tilanteista, joissa on tarvittu turvallisuuspalveluja.

Turvallisuusviranomaisten työn perusedellytys on, että ihmiset luottavat niiden toimintaan. Suomalaiset luottavatkin yleisesti turvallisuusviranomaisiin. Korkeinta luottamus on pelastustoimeen, johon luottaa 96 prosenttia väestöstä. Haasteena on säilyttää tämä luottamus jatkossa, kun yhteiskunnan yleiset vaatimukset toiminnan tehostamisesta ja rationalisoinnista ulottuvat myös turvallisuusviranomaisiin.

Turvallisuusviranomaiset voivat hyödyntää uusia viestintäkanavia levittäessään tietoa riskeistä ja niiden hallinnasta sekä osallistuessaan niitä koskevaan keskusteluun. Tämän mahdollisuuden hyödyntäminen on tärkeää korostettaessa ihmisten omaa vastuuta turvallisuusasioissa. Järkevää vastuunottoa tukevat koulutus, kansalaiskasvatus ja turvallisuusvalistus, joissa kaikissa voidaan hyödyntää uusia viestintäkanavia. Tiedotusvälineiden roolin kasvu ja merkitys lisää turvallisuusviranomaisten tiedottamiseen kohdistuvia vaatimuksia.

Ihmisten halu ottaa kantaa turvallisuutta koskeviin asioihin lisääntyy erityisesti paikallistasolla. Tämä yhdistettynä nopeaan tiedonvälitykseen saattaa synnyttää hyvinkin voimakkaita spontaaneja reaktioita päätöksiin, joiden koetaan heikentävän paikallista turvallisuutta. Näitä voivat olla esimerkiksi kannanotot palveluverkoston uudistamishankkeisiin. Paikallisen yhteistyön ja kansalaisten kuulemisen sekä suunnitelmien ja päätösten perusteista tiedottamisen merkitys kasvaa.

Poliittisen valmistelun ja päätöksenteon rytmi on aiempaa nopeampi. Päätäjillä on tarve ratkaista nopeasti yhteiskunnan ongelmia ja parantaa hallinnon toimivuutta.

Suomesta maantieteellisesti kaukana tapahtuvat asiat ja ilmiöt saattavat nopeasti vaikuttaa Suomen poliittiseen päätöksentekoon ja yleiseen mielipiteeseen sekä muuttaa sitä kautta viranomaisten toimintaa. Turvallisuusviranomaisilta tämä vaatii aiempaa suurempaa joustavuutta ja kykyä reagoida nopeasti muutoksiin. Vaarana on, että uudentyyppiset uhkat voivat saada merkityksensä nähden liiallistakin huomiota ja johtaa voimavarojen kohdentamiseen virheellisesti.

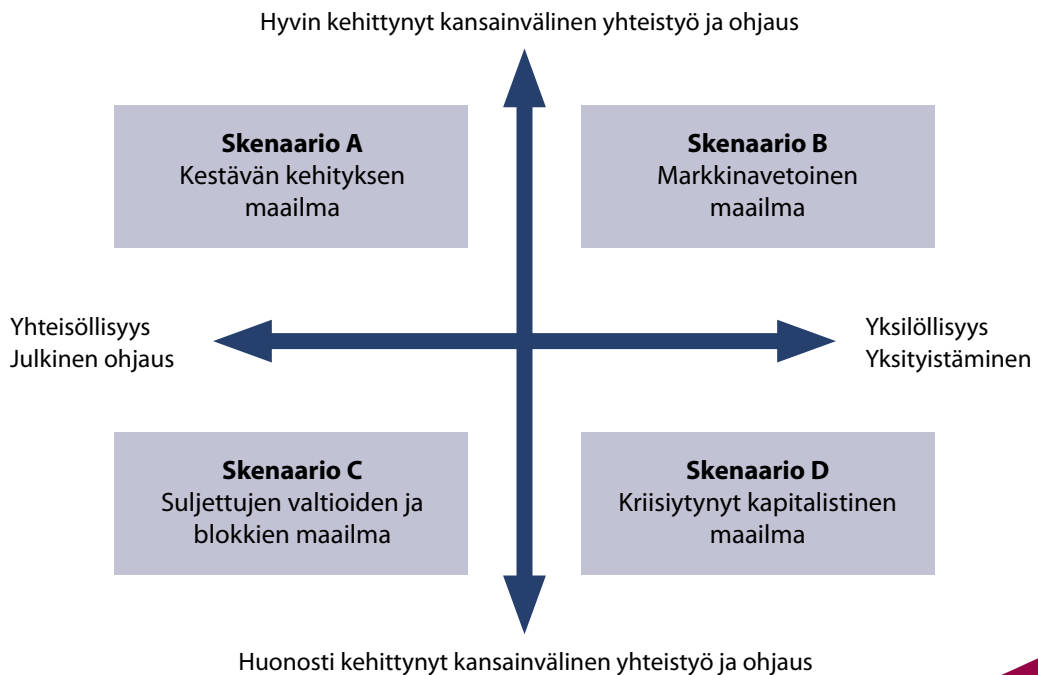
Johtopäätökset ja haasteet

Toimintaympäristö muuttuu aikaisempaa nopeammin. Osa muutoksista, kuten väestön ikärakenne, pystytään ennustamaan suhteellisen luotettavasti. Toisaalta esimerkiksi talouden kehityksessä saattaa tapahtua nopeita vaikeasti ennakoitavia muutoksia.

Pitkällä aikavälillä globaalissa ja kansallisessa kehityksessä voi olla hyvinkin erilaisia vaihtoehtoja. Vaihtoehtoja on kuvattu esimerkiksi pelastustoimen skenaariotyössä vuonna 2010.(Esko Kaukonen: Tulevaisuusluotauksen tarve ja hyödynnettävyys, Pelastusopiston Julkaisu B-sarja 1/2011). Työssä päädyttiin oheisesta kuviosta ilmeneviin skenaarioihin.

Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että tulevaisuus sisältää piirteitä eri skenaarioista. Pääosin tulevaisuus näyttää perustuvan kestäväen kehityksen ja markkinavetoisen maailman skenaarioihin. Kehitystä on kuitenkin jatkuvasti seurattava ja skenaarioita tarkistettava tilanteen muuttuessa. Huomiota on kiinnitettävä erityisesti skenaarioiden yhteisiin piirteisiin.

Pelastustoimen skenaariot 2025+

Onnettomuuksien laadussa ja määrässä ei tapahtune suuria muutoksia vuoteen 2025 mennessä. Väestön ikääntyminen lisää palokuolemien ja muiden tapaturmien riskiä. Maahanmuuttajat ovat puutteellisen kielitaitonsa ja erilaisten kulttuuritaustojensa vuoksi haaste onnettomuuksien ehkäisylle. Ongelma vakavoituu, mikäli muodostuu alueita joilla asuu runsaasti syrjäytyneitä tai muutoin muusta yhteiskunnasta eristäytyneitä maahanmuuttajia.

Syrjäytyminen, on muiden haitallisten seuraustensa ohella todettu myös useimpien sisäisen turvallisuuden ongelmien keskeiseksi taustatekijäksi. Pelastustoimi voi osaltaan ehkäistä syrjäytymistä yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Esimerkiksi osallistuminen pelastustoimen vapaaehtoistoimintaan voi antaa ihmiselle mielekästä toimintaa ja siten ehkäistä syrjäytymistä.

Suuronnettomuusriskeissä tapahtunee jossain määrin muutoksia. Ne eivät todennäköisesti edellytä merkittäviä muutoksia nykyisiin valmiustarpeisiin. Ympäristöonnettomuuksien torjunta priorisoidaan nykyistä korkeammalle. Infrastruktuurien häiriötilat voivat aiheuttaa vakavia ongelmia yhteiskunnan toiminnoille ja myös turvallisuudelle. Terrorismi tai siihen verrattavat tuhotyöt saattavat nousta nykyistä merkittävämmäksi uhaksi riippuen kansainvälisestä ja yhteiskunnallisesta kehityksestä.

Ilman erityisiä toimia onnettomuudet ja niistä aiheutuvat vahingot todennäköisesti lisääntyvät jonkin verran. Pelastustoimen on kyettävä kehittämään uusia toimintatapoja ja tehostamaan yhteistyötä muiden turvallisuusalan toimijoiden kanssa.

Valmiutta väestön suojaamiseen on tarpeen ylläpitää ja kehittää väestön suojaamisen strategiaan (30.11.2007) perustuen osana Suomen puolustusvalmiutta. Väestön suojaamisen strategia on varauduttava päivittämään uuden turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistuttua.

Viranomaisten on kyettävä nopeaan ja tehokkaaseen toimintaan monenlaisissa yhteiskunnan toimivuutta ja väestön turvallisuutta vaarantavissa häiriötilanteissa. Pelastustoimella on oltava jatkuvat ympärivuorokautiset johtamis- ja toimintavalmiudet. Näitä valmiuksia on tarkoituksenmukaista hyödyntää myös tilanteissa, joissa päävastuu on muilla viranomaisilla.

Pelastustoimen on sopeutettava toimintansa muuhun yhteiskunnalliseen kehitykseen. Tarve yhteistyöhön muiden toimialojen kanssa korostuu. Pelastustoimen rooli turvallisuusasioiden yhteen sovittajana ja kuntien varautumisen tukena vahvistuu.

Voimavarat säilynevät kokonaisuutena nykyisen tasoisina. Kasvukeskusalueilla tapahtuu määrällistä lisäystä, mikäli kustannukset asukasta kohti pysyvät nykyisellä tasolla. Vastaavasti väestökatoalueilla on painetta resurssien supistamiseen. Järkyttävät suuronnettomuudet ja muut häiriöt voivat johtaa lisäresursointiin vastaavien tilanteiden varalta. Mahdolliset muutokset tehtäväjaoissa voivat johtaa myös muutoksiin voimavarojen jaossa eri organisaatioiden kesken. Vapaaehtoistoiminnan merkitys säilyy vähintään nykyisenä ja uusia toimintamalleja on tarpeen kehittää.

3. Pelastustoimen arvot, visio 2025 ja kriittiset menestystekijät

3.1. Pelastustoimen arvot

Arvot ovat toimialan tai organisaation yhteisiä eettisluontoisia periaatteita, joiden mukaista toiminnan tulee olla. Pelastustoimen arvot ovat:

Turvallisuus on yhteinen asiamme

Inhimillisesti

- Tasapuolisuus
- Moniarvoisuus
- Ihmisarvon kunnioitus
- Vastuu ympäristöstä

Ammatillisesti

- Luotettavuus
- Osaaminen
- Oman työn arvostus

Luotettavasti

- Vapaaehtoinen kurinalaisuus
- Onnettomuuksien ehkäisy
- Yhteistyö
- Jatkuva valmius

Jotta arvoilla olisi todellista merkitystä, jokaisen on ymmärrettävä ja hyväksyttävä ne sekä kyettävä arvioimaan niiden toteutumista omassa toiminnassaan.

3.2. Pelastustoimen visio 2025

Suomessa on hyvä turvallisuuskulttuuri ja Euroopan tehokkain pelastustoimi.

Tämä tarkoittaa

- yhteiskuntaa, jossa jokainen ottaa vastuuta turvallisuudesta ja onnettomuuksia ehkäistään tehokkaasti ennalta
- motivoitunutta ja osaavaa henkilöstöä
- taloudellisesti tuotettuja palveluja, jotka vastaavat uhkia ja asiakkaiden tarpeita
- hyvää kumppanuusverkostoa

3.3. Kriittiset menestystekijät

Kriittisillä menestystekijöillä tarkoitetaan asioita, joiden on oltava kunnossa, jotta organisaatio voi selviytyä hyvin tehtävistään. Seuraavassa on esitetty pelastustoimen kriittiset menestystekijät tasapainotetun tulokortiston (BSC) muodossa. Kriittiset menestystekijät muodostavat muistilistan ja kehikon organisaation tilan seurannalle ja arvioinnille. Käytössä olevat laadun arviointimallit (mm. EFQM ja CAF) sisältävät vastaavia asioita.

Suomessa on hyvä turvallisuuskulttuuri ja Euroopan tehokkain pelastustoimi.

Inhimillisesti • Ammatillisesti • Luotettavasti

1. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja palvelukyky

- 1.1. Onnettomuuksien ja vahinkojen määrä laskee
- 1.2. Palvelutaso vastaa koko maassa riskejä ja palvelujen kysyntää.
- 1.3. Ihmisillä ja yhteisöillä on hyvät valmiudet estää onnettomuuksia ja toimia vaaratilanteissa

2. Prosessit ja rakenteet

- 2.1. Tehokkaat ja sujuvat ydinprosessit
 - Onnettomuuksien ehkäisy
 - Pelastustoiminta
 - Väestön suojaaminen
- 2.2. Toimivat tekniset tukijärjestelmät
- 2.3. Tarkoituksenmukainen organisaatorakenne ja tehtäväjako
- 2.4. Tuloksekas tutkimus- ja kehittämistoiminta

3. Resurssit ja talous

- 3.1. Tehokas ja strategian mukainen resurssien käyttö
- 3.2. Resurssien ja tehtävien tasapaino
- 3.3. Vapaaehtoisen henkilöstön riittävyys
- 3.4. Yhteistyön synergiaedut

4. Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

- 4.1. Hyvä kilpailukyky työnantajana ja vapaaehtoistoimijana
- 4.2. Henkilöstö on osaava, motivoitunut ja halukas kehittämään itseään
- 4.3. Henkilöstön työkyky vastaa tehtäviä
- 4.4. Työhyvinvointi on korkealla tasolla

Pelastustoimen kriittiset menestystekijät

4. Toiminnan painopisteet ja strategiset päämäärät 2025

Toiminnan painopisteet on asetettu ottaen huomioon toimintaympäristön haasteet ja arvio kriittisten menestystekijöiden nykytilasta. Kullekin painopisteelle on asetettu strateginen päämäärä vuoteen 2025. Pelastuslaitosten ja -henkilöstön toimintakykyhanke ja selvitysmies Pekka Myllyniemi ovat tehneet toimenpide-ehdotuksia, joiden toteuttamista jatketaan ja joita hyödynnetään painopisteitä koskevassa kehittämistyössä. Painopisteiksi on valittu asiakokonaisuuksia, jotka vaativat lähivuosina erityisiä kehittämistoimia. Tämä ei tarkoita sitä, että muita tehtäviä, esimerkiksi toimintavalmiuden ylläpitämistä, voitaisiin laiminlyödä.

1. Pelastuslaitosten tehtävät ja toimintamallit

Strateginen päämäärä 2025: Pelastuslaitokset ovat laaja-alaisia turvallisuuden osaajia, joilla on keskeinen rooli paikallisten turvallisuuspalvelujen tuottamisessa ja suunnittelussa yhdessä muiden tahojen kanssa.

Pelastuslaitosten osuus paikallisten turvallisuuspalvelujen järjestämisessä kasvaa. Lähtökohtana on edelleen, että eri toimialat vastaavat tehtäviinsä kuuluvista turvallisuuspalveluista. Erityisesti paikallisen turvallisuussuunnittelun avulla varmistetaan palveluiden kattavuus ja yhteensopivuus. Pelastuslaitos vastaa tarpeellisesta koordinoinnista. Pelastuslaitokset tukevat alueensa kuntia niiden valmiussuunnittelussa kuntien kanssa sovittavalla tavalla. Valmiussuunnittelun osana suunnitellaan häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtamisjärjestelyt.

Turvallisuusalan viranomaisten ja järjestöjen tehtävissä voi tapahtua muutoksia asioissa, joissa se on tarkoituksenmukaista. Pelastustoimen osalta tarkistuksia voi olla tarpeen tehdä erityisesti sosiaali- ja terveystoimeen sekä ympäristönsuojeluun liittyvissä tehtävissä.

2. Onnettomuuksien ehkäisy

Strateginen päämäärä 2025: Onnettomuuksia ehkäistään tehokkaasti ennalta yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Onnettomuuksien ja vahinkojen määrä vähenee olennaisesti.

Pelastustoimi voi lisätä yhteiskunnallista vaikuttavuuttaan erityisesti onnettomuuksien ehkäisyn keinoin. Toimintaympäristön muutoksiin sisältyy tekijöitä, jotka lisäävät onnettomuusriskejä.

Onnettomuuksien syyt ovat moninaisia ja liittyvät suureksi osaksi ihmisten käyttäytymiseen. Niihin voidaan tehokkaasti vaikuttaa vain laajalla ja pitkäjänteisellä yhteistyöllä. Yksityisten ihmisten ja yhteisöjen vastuuta ja valmiuksia turvallisuusasioissa lisätään.

Vuonna 2011 voimaan tullut pelastuslaki uudistaa olennaisesti pelastustoimen vastuulla olevaa onnettomuuksien ehkäisyä. Toiminta perustuu aikaisempaa selkeämmin onnettomuusriskeihin. Uusi toimintatapa vaatii määrätietoista suunnittelua yhdessä muiden onnettomuuksien ehkäisyyn osallistuvien tahojen kanssa sekä riskien arvioinnin, toimintamenetelmien ja seurannan kehittämistä.

3. Henkilöstön riittävyys ja motivaatio

Strateginen päämäärä 2025: Sekä päätoimisen että sopimushenkilöstön määrä on tehtävien kannalta riittävä. Henkilöstö tuntee työnsä mielekkääksi ja hyvin organisoiduksi.

Pelastuslaitosten henkilöstön määrä säilynee nykyisen tasoisena, ellei tehtävissä tapahdu merkittäviä muutoksia. Supistuspaineita on erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Ikääntymisestä johtuen nykyistä suurempi määrä henkilöstöstä ei tulevaisuudessa sovellu raskaimpiin pelastustehtäviin. Henkilöstö-rakennetta ja toimintaperiaatteita on uudistettava. Lähtökohtana uudistustyössä ovat pelastuslaitosten ja -henkilöstön toimintakykyhankkeen sekä selvitysmies Pekka Myllyniemen toimenpide-ehdotukset sekä hallituksen niiden nojalla tekemät päätökset.

Hyvä henkilöstöjohtaminen ja toiminnan järjestäminen ovat perustana myös hyvälle työilmapiirille ja motivaatiolle. Säännölliset työhyvinvointikyselyt otetaan käyttöön kaikissa pelastustoimen organisaatioissa.

Vapaaehtoisen henkilöstön merkitys korostuu varsinkin harvaan asutuilla alueilla. Kaikilla turvallisuusalan järjestöillä ei ole mahdollisuuksia säilyttää erillisiä valmiuksia. Vastaavasti kuin viranomaisilla myös vapaaehtoisilla järjestöillä on tarvetta sektorirajat ylittävään yhteistyöhön.

4. Osaaminen ja tietopohja

Strateginen päämäärä 2025: Henkilöstöllä on hyvä ammattitaito tehtäviinsä. Tutkimustoiminta tukee tehokkaasti toimialan päätöksentekoa ja kehittämistä.

Uudet haasteet ja toiminnan kehittyminen tuovat vaatimuksia sekä päätoimisen että sopimushenkilöstön koulutukselle. Koulutusjärjestelmiä kehitetään sekä määrällisesti että sisällöllisesti vastaamaan muuttuvia vaatimuksia.

Toimialan kehittäminen ja siihen liittyvä teknologian hyödyntäminen edellyttävät innovatiivisia ratkaisuja. Tätä varten tarvitaan nykyistä selvästi laajempaa tutkimustoimintaa. Useissa selvityksissä ehdotettu tutkimus- ja kehittämiskeskus muodostetaan.

Kehittämistoiminnan perustana on hyvä tietämys toimialan tilasta. Tätä varten kehitetään seurantajärjestelmiä ja -mittareita sekä otetaan käyttöön toiminnan arviointimenetelmiä.

5. Strategian toimeenpano ja toteutumisen seuranta

Strategian toimeenpanon keskeisenä tavoitteena on tehdä strategia tunnetuksi pelastustoimessa ja viestiä siitä sidosryhmille. On tärkeää, että eri toimijat sitoutuvat strategian toteuttamiseen. Strategiaa toimeenpannaan ja seurataan vuosittain osana toiminnan ja talouden suunnittelua ja seurantaa. Strategian toimeenpanoa seurataan myös nimenomaisen toimeenpanosuunnitelman avulla.

Strategia tarkistetaan hallituskausittain tai toimintaympäristön muutosten sitä muutoin edellyttäessä.

Kuva: Aki Paavola/Lehtikuva

SISÄASIAINMINISTERIÖ

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.intermin.fi
www.pelastustoimi.fi